ISSN 1857 - 92

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific Papers

Vol. 13.2

IJK, V. 13.2, pp 1-421, Skopje, 2016

Global Impact and Quality Factor 1.023 (2015)
http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/

KNOWLEDGE

INTERNATIONAL JOURNAL SCIENTIFIC PAPERS VOL 13.2

17-19 JUNE, 2016
DURRES, REPUBLIC OF ALBANIA

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT
SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 13.2

Editing Board

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Predrag Trajković PhD, Maria Kavdanska PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Siniša Zarić PhD, Margarita Koleva PhD, Mile Matijević PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Jove Kekenovski PhD, Marija Knezević PhD, Ilija Nasov PhD, Irina Singaveskaya PhD, Venelin Terziev PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Oliver Dimitrijević PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsha Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Dimitrija Popovski PhD, Lisen Bashkurti PhD, Tome Naumov PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD

Preparing and correction: Liljana Pushova**,** Jasmina Dimitrovska

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

For editor
Robert Dimitrovski PhD

KNOWLEDGE
International Journal Scientific Papers Vol. 13.2

ISSN 1857-92

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academician Prof. Vlado Kambovski, PhD

- Prof. Robert Dimitrovski PhD, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljević PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Rosica Cobanova PhD, Bulgarian Academy of Sciences (Bulgaria)
- Prof. Siniša Zarić PhD, President of the Committee for Awarding (Croatia)
- Prof. Ilija Nasov PhD, Research and Development center PLASMA, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, Rector of FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Milan Radosavljević PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Predrag Trajković PhD, JMPNT, (Serbia)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Sasho Korunoski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Cvetko Andreevski, Vice rector, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Margarita Koleva PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Roussi Minev PhD, Rousse University (Bulgaria)
- Prof. Krasimir Ivanov PhD, Rousse University (Bulgaria)
- Prof. Boris Sakakushev PhD, Rousse University (Bulgaria)
- Prof. Aleksandar Donchev, MIT University, Faculty of Law, Skopje (Macedonia)
- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Mirjana Borota-Popovska, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Topuzovska-Latkovic, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Knezević PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Ljupco Naumovski PhD, Forum for Mobility and Research, Bitola (Macedonia)
- Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Dimitrija Popovski PhD, Faculty of Sport, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)

- Prof. Azra Adzajlić – Dedović PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Zorka Grandov, PhD, Pan-European University APEIRON, Banja Luka (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Aleksandr Korablev, PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petrsburg State Forest Technical University, Saint Petrsburg (Russian Federation)
- Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Branko Sotirov PhD, University of Rousse (Bulgaria)
- Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forchung und studium, Wien (Austria)
-Prof. Isa Spahiju PhD, International Balkan University (Macedonia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technologogical Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Prof. Branislav Simonović PhD, Faculty of law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Dragan Koković PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Sasha Kicoshev PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Pere Tumbaš PhD, Faculty of Economics , University of Novi Sad , Subotica (Serbia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Zoja Katru PhD, Prorector, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting (Croatia)
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinić, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Helmut Schramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity , Sofia (Bulgaria)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Baki Koleci PhD , University Hadzi Zeka , (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelić PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, (MNE)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Nedjad Korajlić PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia and Herzegovina)

- Prof. Alisabri Šabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Jova Ateljević PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Branislav Simonović PhD, Faculty of law University of Kragujevac (Serbia)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Svetlana Trajković PhD, High college for professional applied studies, Vranje (Serbia)
- Prof. Suzana Pavlović PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zorka Jugović PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Dragan Marinković PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Dusan Ristić, PhD Emeritus – Faculty of Management, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Rumen Stefanov, PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, Dean, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medical School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medical School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Nikola Bozkov PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Vasil Pehlivanov PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Oliver Dimitrijević PhD, High medical school for professional studies "Hipokrat", Bujanovac (Serbia)
- Prof. Venelin Madanski PhD, National Military University Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Svilen Stefanov PhD, National Military University Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Vanja Banabakova PhD, National Military University Veliko Trnovo (Bulgaria)
- Prof. Erzika Antić PhD, High medical school for professional studies "Hipokrat", Bujanovac (Serbia)
- Prof. Jelena Stojanović PhD, High medical school for professional studies "Hipokrat", Bujanovac (Serbia)
- Prof. Miodrag Smelcerović PhD, High medical school for professional studies "Hipokrat", Bujanovac (Serbia)
- Doc. Marija Kostić PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Sandra Živanović PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Nebojsa Pavlović PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Venus Del Rosario, Arab Open University (Philippines)
- Nishad M. Navaz, Kingdom University (India)

CONTENTS

DIRECTIONS OF DEVELOPMENT STRATEGY, MISSION AND GOALS OF QUALITY HIGHER EDUCATION IN MONTENEGRO 2011-2020 13
Zoran Todorovic, PhD 13
CONTROL OF ORGANIZATIONAL SUCCESS OR A STRATEGY TO IMPROVE THE FACTOR "KNOWLEDGE" 23
Evgeniy Stoyanov, D.Sc. 23
IMPROVING THE PRACTICAL TRAINING IN VOCATIONAL EDUCATION THROUGH INTERNATIONAL COOPERATION 29
Sonja Ristovska, PhD 29
COMPETENT CONTRIBUTORS – THE NEW VISION FOR MODERN TRAINING AND A LEARNING LIBRARY AS AN INSTITUTION OF MEMORY AND KNOWLEDGE 35
Ivanka Yankova, PhD 35
Rumelina Vasileva, PhD 35
COMPETENT TEACHER - LEADER IN EDUCATION 43
Dragana Bogavac, PhD 43
Ivica Radovanović, PhD 43
Jasmina Kovačević, PhD 43
THE EDUCATIONAL CLUSTER AS A FORM FOR IMPLEMENTING INNOVATIVE POLICIES AND PRACTICES IN EDUCATION AND TEACHER TRAINING 47
Galya Kozhuharova, PhD 47
Daniela Ivanova 47
Michail Kozhuharov 47
DIGITAL NATIVES IN THE CLASSROOM – UNEXPECTED CONSERVATISM OF FUTURE TEACHERS 53
Dragana Jovanovic, PhD 53
Tatjana Milivojevic, PhD 53
THE EDUCATION AND SCIENCE CONTRIBUTION TO THE TOURISM OF MONTENEGRO 59
Olivera Blagojević – Popović 59
SOME ASPECTS OF PROFESSIONAL AND PERSONAL PROFILE OF THE TEACHER IN THE XXI CENTURY 65
Valentina Sharlanova, PhD 65
CREATING A CONTEMPORARY CLASSROOM 71
Dragana Kuzmanovska, PhD 71
Snezana Kirova, M.A. 71
PROFESSOR – PRIMUS INTER PARES 75
Dragana Ranđelović, PhD 75
Jelena Rakić, Msc 75
THE INNOVATED ROLE OF TEACHERS IN IMPLEMENTATION OF OBJECTIVES AND TASKS OF ECOLOGICAL EDUCATION AND UPBRINGING 79
Aleksandar Vukanović, MSc 79
HOW DOES TECHNOLOGY INFLUENCE ON EDUCATION IN NOWADAYS? 85
Sonila Tatili 85
Tomi Treska, PhD 85
IMPAKTI I FAKTORËVE STRESANTË NË NIVELIN E STRESIT AKADEMIK TË STUDENTËVE 91
Petrit Taraj 91
THE CHALLENGES OF TEACHING IN A GLOBALIZED EDUCATION 103
Viktorija Kafedjiska, PhD 103
THE ACHIEVED KNOWLEDGE, SKILLS AND ABILITIES OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL FACULTY "GOCE DELCEV" STIP AS "SINE GUA NON" FOR SUCCESSFUL MASTERING OF THE PHYSICAL EDUCATION CURRICULIM 107
Emilija Petrova 107
Lidija Simonovska 107
THE INVOLVEMENT OF TEACHERS IN THE QUALITY MANAGEMENT OF EDUCATION IN SCHOOLS 111
Rumyana Gyoreva, PhD 111
FOR THE PROFESSIONAL SOCIAL COMPTETENCES OF THE CONTEMPORARY TEACHER IN TECHNOLOGICAL EDUCATION 117
Diana Mitova, PhD 117

TRAINING AND DEVELOPING FINE MOTOR SKILLS IN PRE-SCHOOL CHILDREN ... 121
PETYA KASNAKOVA, PHD ... 121
TRAINING OF PUBLIC ADMINISTRATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE THROUGH MOTIVATION FOR STRENGTHENING THE ADMINISTRATIVE CAPACITY ... 127
NAUMOVSKI LJUPCO, PHD ... 127
INSTITUTIONAL INFRASTRUCTURE IN FUNCTION ... 133
DEVELOPMENT OF COMPETENCE OF TEACHERS ENTREPRENEURIAL LEARNING ... 133
MARIJA GEORGIEVSKA, MSC ... 133
LJUBISHA NIKOLOVSKI, PHD ... 133
INTERNET AND SOCIAL MEDIA IN EDUCATION ... 139
MARIJA KRSTEVA, MA ... 139
TOSE KRSTEV, PHD ... 139
LENCE NIKOLOVSKA, PHD ... 139
MOTIVATION TECHNIQUES FOR IMPROVING EMPLOYEE PRODUCTIVITY DURING ECONOMIC DOWNTURN ... 143
IRINA MAJOVSKI, PHD ... 143
THE HIGH EDUCATION: A METAPHOR FOR THE SOCIAL CHANGES, FOR THE NEW MERITOCRACY AND FOR THE MODIFIED ENTITY VALUES ... 149
(IN FRONT OF THE CURRENT PROBLEMS OF THE HIGH EDUCATION) ... 149
BIJLANA RAJČINOVA-NIKOLOVA ... **149**
HOW THE STRUCTURE OF THE MACEDONIAN ECONOMY AFFECTS THE BALANCE OF PAYMENTS . 155
VLADIMIR GONOVSKI ... 155
HARMONIZATION OF TAX SYSTEM OF KOSOVO WITH CONTEMPORARY TAX REQUIREMENTS AND EU FISCAL SYSTEM ... 161
GANI ASLLANI, PHD ... 161
THE ROLE OF ACCOUNTING AND AUDITING IN CORPORATE GOVERNANCE ... 165
DEJAN ANDREJEVIĆ, MSC ... 165
DEJAN DIMITRIJEVIĆ, MSC ... 165
MARKO JANKOVIĆ, PHD ... 165
THE KNOWLEDGE ABOUT AN ACCOUNTING ESTIMATE SUCH AS PREVENTION AGAINST MANIPULATION OF FINANCIAL STATEMENTS OF THE ENTERPRISES ... 171
VALENTINA STANEVA, PHD ... 171
THE NEED, THE IMPORTANCE AND THE CONTRIBUTION OF „ASSESSMENT OF THREATS TO THE SECURITY FROM ALL RISKS AND HAZARDS“ IN IMMOVABLE CULTURAL HERITAGE IN REPUBLIC OF MACEDONIA ... 175
TRAJCE NACEV, PHD ... 175
DRAGAN VESELINOV, PHD ... 175
THE TOURISM ATTRACTIONS AND LANGUAGE COMPETENCES FOR PROMOTING TOURISTIC RESOURCES ... 179
OLIVER CACKOV ... 179
MARIJANA KROTEVA ... 179
MARITIME LIENS ON THE SHIP AND MARITIME MORTGAGES IN CASE OF CONFLICT OF LAWS ... 183
ANA DZHUMALIEVA, PHD ... 183
COMPARATIVE ANALYSIS OF THE LEGISLATION OF THE MEMBER STATES ABOUT THE MOMENT OF PASSING OF THE TITLE IN RESPECT OF SHIPS UNDER CONSTRUCTION ... 189
ANA DZHUMALIEVA, PHD ... 189
THE REQUISITION AND THE CONFISCATION OF MARITIME MERCHANT SHIPS AS MEANS OF ACQUISITION OF A TITLE ... 193
ANA DZHUMALIEVA, PHD ... 193
THE EVALUATION OF THE SOCIAL ENVIRONMENT OF THE DISABLED PEOPLE ... 197
NIKOLA SABEV, PHD ... 197
CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AND ITS STRATEGIC DIMENSIONS ... 203
NEDKA NIKOLOVA ... 203
SEVDALINA ILIEVA DIMITROVA ... 203
IMPACT AND IMPORTANCE OF NUCLEAR DISARMAMENT AS KEY FACTOR IN NUCLEAR NONPROLIFERATION AND IN INTERNATIONAL SECURITY ... 209
MENTOR LECAJ ... 209
ASPECTS OF BILINGUAL EDUCATION ... 213
IRINA MITARCHEVA ... 213

BILINGUALISM AND MULTILINGUALISM IN STUDENTS BORN AND RAISED IN GERMAN-SPEAKING TERRITORIES......217
(LIMITED TO STUDENTS ENROLLED FROM 2008-2013 AT THE FACULTY OF FOREIGN LANGUAGES – FON UNIVERSITY)......217
ELENA TANEVA 217
NATIVE LANGUAGE TEACHER IN THE PRISM OF STUDENTS LEARNING OUTCOMES 221
ALICA ARNAUT, MSC 221
CHANGING THE INTERRELATIONSHIP OF COMMUNICATIVE COMPETENCE COMPONENTS IN THE TRAINING OF FRENCH FOR MEDICAL PURPOSES......225
ANETA TOSHEVA 225
VICTORIA SARAFIAN, DMSC 225
A MODEL FOR DEVELOPMENT OF INFORMATION COMPETENCE IN STUDENTS FOLLOWING DEGREE COURSES IN TECHNICAL INSTITUTES OF HIGHER LEARNING 231
DIANA IZVORSKA, PHD...... 231
FACTORS AFFECTING THE TEACHER-PUPIL COMMUNICATION 9-YEAR EDUCATION......237
NDRIÇIM MEHMETI, PHD...... 237
3D MODELING IN GOOGLE SKETCHUP AND ITS PLACE IN TECHNOLOGICAL EDUCATION......241
EVDOKIYA PETKOVA, PHD 241
E-LEARNING - IKNOW SYSTEM VS VFU SYSTEM 247
BLAGOJCE NAJDOVSKI, MSC 247
BORCHE MAKARIJOSKI, MSC...... 247
MIHAJLOVSKI GORAN, PHD...... 247
STABLE SLIDING DISCRETE FOURIER TRANSFORM......251
EMIL FRENSKI...... 251
THE PATH FROM THE IDEA THROUGH THE MANUSCRIPT TO THE COMPLETE SCIENTIFIC WORK.255
ZAPRIN VAZHEV 255
PRINCIPLES OF LEARNING – NEURO-PHYSIOLOGICAL, PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FUNDAMENTALS......259
NESHKA MANCHOROVA-VELEVA, PHD...... 259
EDUCATION AND LEARNING ON COMMUNICATION SKILLS, A REQUIREMENT FOR IMPROVEMENT OF THE CORRELATION DOCTOR - PATIENT 263
GORDANA PANOVA...... 263
NIKOLOVSKA LENČE...... 263
ATTITUDES OF STUDENTS FROM "NURSE" SPECIALTY TO INTRODUCING E-LEARNING AT MEDICAL UNIVERSITY OF PLOVDIV – ECONOMIC ASPECT 269
RUMYANA STOYANOVA...... 269
KRISTINA KILOVA...... 269
FUNCTIONAL ASPECTS OF PREBIOTICS USED IN INFANT NUTRITION......273
BILJANA MARKOVSKA...... 273
VALENTINA PAVLOVA 273
MARIJA MENKINOSKA...... 273
TATJANA BLAZHEVSKA 273
EFFECTIVNESS OF JOINT MOBILISATION AND MULLIGAN'S MOBILISATION WITH MOVEMENT TECHNIQUES IN PATIENTS AFTER DISTAL RADIUS FRACTURE 279
GERGANA ANGELOVA-POPOVA 279
EDUCATION OF HEALTH WORKERS AND IMPROVING THE QUALITY OF HEALTH SERVICES......285
GORDANA PANOVA...... 285
LENČE NIKOLOVSKA...... 285
CATHETER BASED THERAPIES IN TREATMENT OF PULMONARY EMBOLISM 289
KIRIL KARAMFILOFF, PHD...... 289
PETIA GEOREVA, PHD 289
DORA ZLATEREVA, PHD...... 289
LILIA VLADIMIROVA, PHD...... 289
DOBRIN VASSILEV, PHD 289
VISUAL PERCEPTION OF ORAL SPEECH AND TIME OF HEARING DISORDER OCCURENCE......295
DIYANA GEORGIEVA, PHD...... 295
COMPUTED TOMOGRAPHY IN DIAGNOSIS AND FOLLOW-UP EVALUATION OF BRAIN HEMORRHAGES 301
NEVENA FILEVA 301

ASSESSMENT OF THE USE IN PRACTICE PHARMACY PROGRAMS AND THE VIEWS OF PHARMACISTS ON CREATION AND INTRODUCTION OF E HEALTH AND MAINTAINING AN EFFECTIVE CENTRALIZED INFORMATION SYSTEM IN BULGARIA....305
ZLatina Ivanova....305
MIMI STOICHEVA, PHD....305
THE ROLE OF KINESITHERAPY, NATURAL PHYSICAL FACTORS AND MASSAGE IN PREVENTION, TREATMENT AND REHABILITATION OF OSTEOPOROSIS....311
SNEZHINA GEORGIEVA....311
VARVARA PANCHEVA....311
MULTIMORBIDITY IN GENERAL PRACTICE....317
DANIELA MILEVA - NIKOLOVA....317
GERGANA FOREVA....317
RADOST ASENOVA....317
ALGORITHM FOR HEALTH MONITORING OF WORKERS EXPOSED TO HAND – ARM VIBRATION....321
STEFKA MANTAROVA, PHD....321
PETYA GEOREVA, PHD....321
KIRIL KARAMFILOFF, PHD....321
DORA ZLATAREVA, PHD....321
NOISE AND THE NEGATIVE EMVIRIMENTAL EFFECTS....325
FILIP JOVANOVSKI....325
BLAGICA CEKOVA, PHD....325
VIKTORIJA BEZHOVSKA....325
TYPES OF TRANSPORTATION OF MINERAL RESOURCES....329
TODE KASAPINOV....329
BLAGICA CEKOVA PHD....329
VIKTORIJA BEZHOVSKA....329
FILIP JOVANOVSKI....329
IMPROVING THE QUALITY OF SOFT WHEAT THROUGH BIO-FORTIFICATION WITH ZN CHELATING FERTILIZERS....335
MARIJA MENKINOSKA....335
TATIJANA BLAZEVSKA....335
VALENTINA PAVLOVA....335
RECREATING IN CHILDREN'S LITERATURE....341
RUDINA ALIMERKO, PHD....341
STYLISTIC APPROACH IN TEACHING POETRY....345
ARDITA DYLGJERI....345
THE APPLICATION OF SCHEMA THEORY IN TEXTUAL ANALYSIS....349
LEDIA KAZAZI....349
STUDY ON PUBLICITY OPERATIONS OF JANI VRUHO....353
MARELA GUGA, PHD....353
EDUCATION BY MEANS OF AN ELECTRONIC TEXTBOOK ON MUSIC FOR THE 5TH GRADE IN THE SECONDARY SCHOOL....359
KRASIMIRA GEORGIEVA FILEVA – RUSEVA, PHD....359
ENCULTIRATION AND MUSIC EDUCATION....365
THROUGH THE EYES OF CONTEMPORARY MUSIC TEACHER....365
TSVETANKA KOSTADINOVA KOLOVSKA, PHD....365
PREPARATION AND REALIZATION OF CHILDREN'S AND PRIMARY SCHOOL TEACHERS OF MUSIC 371
SEVDALINA DIMITROVA, PHD....371
THE EDUCATION IN MUSIC AND HEARING –....375
THE FIRST STEP TOWARDS MUSICAL LITERACY....375
ILIANA IVANOVA CHERVENAKOVA....375
VOCAL TRAINING FOR PRESCHOOL CHILDREN....381
TANYA BURDEVA, PHD....381
THE ANALYSIS OF MUSICAL WORKS....385
AND THE OVERALL DEVELOPMENT OF MUSICIANS....385
ZDRAVKA HVARKATA, PHD....385
MULTIMEDIA AND CONTEMPORARY MUSIC PEDAGOGY....389
JEAN PEHLIVANOV....389

OPTIMIZATION OF MUSIC EDUCATION IN ELEMENTARY SCHOOL CONTAINED IN STATE EDUCATIONAL REQUIREMENTS SINCE 2000 393
VALERI PASTARMADZHIEV 393
THE FORMATION OF GEOGRAPHICAL CONCEPTS IN EARLY EDUCATIONAL AGE 399
FATLINDA SHKURTI, PHD 399
CHALLENGES, TRENDS AND PROSPECTS IN PEDAGOGICAL EDUCATION IN ARTS 405
KAPKA SOLAKOVA, PHD 405
ANTIQUES AND TRADITIONAL FIELDS OF COLLECTIONS IN EUROPE, THROUGH SPACE AND TIME 411
ANGELINA JANEVSKA PHD 411
ILIN KORUBIN 411
IRENA KORUBIN 411
DESIGN METHOD OF RADIANT FLOOR HEATING SYSTEMS ,RESOURCES OF ENERGY FOR THESE APPLICATIONS 415
MIMOZA DEMO 415

EDUCATION AND LEARNING ON COMMUNICATION SKILLS, A REQUIREMENT FOR IMPROVEMENT OF THE CORRELATION DOCTOR - PATIENT

Gordana Panova
Nikolovska Lenče
Faculty of Medical Sciences - University Goce Delcev - Stip, R. M.

Abstract: Public relations is in the function of management and has the task to establish and foster each quality approach between health care institutions and the public, of which depends on the success of the organization. Public relations is a very complex process of communication, that's includes the activities of the WHO, aimed at development of the cooperation with its target groups, which can also be internal or foreign.
One of the main characteristics of a good speech is to bring the opportunity for the realization of the internal public relations and communication with patients. Today commute the information very quickly. How will I wash away, receives and that is the contents of the information is a choice between which we differ between themselves, the choice between which differ good from the less good. How to deal and manage with the information is a skill that is acquired and improved, and makes us better and more successful in everyday life and work.
Milton Meyer said: "One of the things that the average doctor has no time for is information that they didn't learn in school. If the medicine for the average person is a mystery, then everything else is mystery for the average doctor. "
Keywords: information, communication skills, empathy, doctor –patient relation.

ОБРАЗОВАНИЕТО И ИЗУЧУВАЊЕТО НА КОМУНИКАЦИСКИ ВЕШТИНИ, УСЛОВ ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА КОРЕЛАЦИЈАТА ЛЕКАР - ПАЦИЕНТ

Панова Гордана
Николовска Ленче
Факултет за Медицински науки-Универзитет„Гоце Делчев‘‘-Штип,Р.М.
www.gordana.panova@ugd.edu.mk

Апстракт: Односите со јавноста се во функција на управување и имат задача да воспостават и да го негуваат меѓусебно квалитетниот пристап помеѓу здравствените институции и јавноста, од која зависи и успехот на организацијата. Односите со јавноста се многу сложен процесот на комуникација, која ги вклучува активностите на СЗО, во насока на развивање на соработка со нејзините целни групи, кои можат да бидат внатрешни и надворешни.Една од главните карактеристики на добар говор е да се донесе можност за реализација на внатрешните односи со јавноста и комуникација со пациентите. Денес информациите патуваат многу брзо. Како ќе ја испратиме, примиме и која е содржината на информацијата е избор помеѓу кој се разликуваме помеѓу себе, избор помеѓу кој се разликуваат добрите од помалку добрите. Како да управуваме со информациите е вештина која се стекнува и усовршува, и не прави да бидеме подобри и поуспешни во секојдневното живеење и делување.
Милтон Мејер рекол: „Едно од нештата за кои просечниот доктор нема време е информирање за она што не го научил во училиште. Ако за просечниот човек, медицината е мистерија, тогаш за просечниот доктор се друго е мистерија.“
Клучни зборови:информација, комуникациски вештини, емпатија, лекар-пациент.

ВОВЕД

Зборот *комуникација* потекнува од латинскиот збор "communiciare" што значи да се направи или да се стори заедничко или да се стори општо,односно, комуникацијата претставува динамичен и сложен процес во кој луѓето испраќаат и примаат вербални и невербални пораки за да разберат и да бидат разбрани. Во нашата земја се уште не постои свест за постоењето и важноста на изучувањето на знаењата од областа која,вообичаено,секаде во светот околу нас, се нарекува комуникациски вештини (communication skills).Суштинската празнина во сферата на интерперсоналните комуникации може јасно да се дефинира како отсуство на базични комуникациски системи во групната култура.Живееме во ера на глобална комуникација, каде што информацијата е достапна и патува брзо, но сепак глобално се соочуваме со пад на комуникацијата помеѓу пациентите и лекарите. Основниот проблем се гледат во се поголемото незадоволство на пациентите кон лекарите и нивно напуштање на терапевскиот конвенционален протокол на лекување и прибегнување кон алтернативни методи на лекување.

Пациентите сакаат квалитетна информација за своите проблеми, како и за можни решенија, сакаат поотворено да слушнат за можните ризици од терапијата, да се ослободат од болката и емотивниот стрес, сакаат стручен совет за тоа што тие сами би можеле да сторат за себе.

Денес пациентите се консументи на здравје и сакаат да бидат активни учесници во донесувањето на медицинските одлуки. Лекарите и пациентите имаат различни аспекти во комуникацијата, пациентите се фокусираат на својот живот додека пак лекарите на медицината. Овие разлики влијаат врз квалитетот на партнерството лекар-пациент, едукацијата на пациентите, нивната спремност да соработуваат, здравствениот исход,влијанието и подобрувањето на емотивното здравје, разрешување на симптомите, контрола на болката, подобрување во функционалноста,подобрување и во физиолошките мерења, како што се крвниот притисок и нивото на шеќерот во крвта (Хоторнов ефект).

Грижата за здравјето се темели врз доверлива врска која се негува со споделување на идеи и чувства преку интеракцијата на лекарот и пациентот. Развојот и усовршувањето на комуникациските вештини помага во напредокот на професионалната кариера на лекарите како и стекнување на доверба кај пациентите, и нивна добра здравствена едукација. Процесот е двонасочен, самиот напредок на лекарот доведува и до здравствен напредок и прогресивна еволуција на пациентите, како и создавање на врската мој-лекар мој-пациент. Добрата ефективна комуникација е средство за надминување на пречките на работење и делување во современото живеење особено во доменот на пружањето на здравствените услуги. Со соодветна мотивација можат да се стекнат нови комуникациски вештини кои ќе го унапредат комуникацискиот процес[1]. Развивањето на добрите комуникациски вештини се клучни за успехот во модерните деловни средини како и во модерното секојдневие. Сите автори кои работат на полето на комуникологијата, и кои се стремат и обидуваат да ја дефинираат, опишуваат три главни димензии: содржина, форма и цел на комуникацијата, преку кои таа добива своја структура и леснотија во разбирањето. Со содржината и формата се креира порака која се испраќа кон целта, која пак може да биде самиот човек, друга личност или друг ентитет како група или организација.[2]

ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА ЕФИКАСНА КОМУНИКАЦИЈА ЛЕКАР-ПАЦИЕНТ

Анализата на комуникацијата и воспоставување на интракција лекар-пациент треба да се одвива во насока на развој на ефикасна комуникација, надминување на недоразбирањата, развој на добар однос лекар -пациент и емпатија.Лекарите користат медицински јазик, кој технички е точен, и неразбирлив како секојдневен јазик, кој не е лесно разбирлив за пациентите. Искусните лекари умеат да балансираат помеѓу двата јазика, со цел подобро да комуницираат со нивните пациенти. Се случува и пациентите да се обидат да го користат медицинскиот јазик наместо секојдневниот јазик што често доведува до неточност и забуна. Основната структура на човековата личност и особините на личноста влијаат на испраќање, прифаќање и разбирање на пораките при комуникацијата. Различни душевни појави и процеси кои се вклучени во комуникацијата ја обликуваат, а несвесните механизми на личноста клучно влијаат на одвивањето на процесот на комуникацијата. Анализата и познавањето на личните карактеристики и посебно нивното влијание на комуникацијата и те како помагаат во лекарската пракса и анализа на пациентите, како и во изборот на соодветена порака и медиум преку кој терапевтот ќе ја испрати поракаta до својот пациент а тој ќе ја прими и разбере со цел грижа и унапредување на сопственото здравје. Доколку сакаме да ги издвоиме централните феномени на нашето време , сигурно е дека помеѓу нив секогаш би се нашла комуникацијата како прастара , преисториска човекова дејност . Комуникациите,на почетокот на третиот милениум станале универзално и неопходно оружје во сите активности на цивилизацијата[1].

Комуникацијата е суштина на модерната наука , а пораката е нејзин Бог. Затоа , од особена важност е оспособувањето на работниците во здравствената дејност во совладување на вештините за воспоставување на квалитетен контакт со луѓето , пред се пациентите , нивните роднини , придружници . Секако и со колегите во хоризонтално ниво , но и со надредените и останатите здравствени работници . Неопходно е да се запознаат со основните концепти , законитости , принципи и научните истражувања на интерперсоналниот однос во здравството. Воспоставување добар контакт со пациентот е предуслов и создавање на пријатна атмосфера за разговор . Активноста во рамките на формирање на однос соговорник,слушател и мотивацијата да се дојде до заеднички став , со заемно почитување на индивидуалното мислење е услов за добар контакт со пациентот . Потребно е, здравствениот работник доследно да ги застапува своите лични ставови и добро да го распореди времето во кое прецизно , јасно , концизно ќе искаже се што е професионално потребно , а за доброто на пациентот .Факт е дека понекогаш со говор–зборови неможеме да го изразиме најбитното,своите примарни емоции[2].

[1] Trenholm S.,Jensen A, Interpersonal Communication, Belmont, 2000

[2]Lešič, Vid, Nova paradigma – Prilozi za teoriju komunikacije,

Вербалното изразување може да делува премногу директно и исклучувачко , посебно кога се соопштуваат вести кои не се пријатни за пациентот или неговиот придружник. Затоа е неопходно користењето на многу важниот систем од знаци на гласовна експресија и говор на телото . Оваа вештина се учи со тек на практичната работа во здравствените институции .

ОДЛИКИ НА ЕФИКАСНАТА КОМУНИКАЦИЈА ВО ЛЕКАРСКАТА ПРАКСА („ГЛАСОТ НА МЕДИЦИНАТА“):

1.Прецизност –валидна содржина изложена прецизно;
2.Достапност–пораката да е достапна на крајниот корисник во време кога му е потребна;
3.Навременост–пораката е испорачана кога личноста има потреба.
4.Разбирливост–ги следи нормите на јасност и користи зборови соодветни за пациентот;
5.Културна компетентна–пораката, медиумот и начинот на испораката на пораката соодветствува на културата на целната група;
5.Постојаност–пациенот чувствува дека може да се потпре и на изворот на пораката;
6.Порака и методот на комуникацијата кои се засноваат врз докази;
7.Рамнотежа–изложувањето е урамнотежено(придобивка и ризик,трошок и придобивка;
8.Доследност–пораката е внатрешно доследна низ времето и надворешно доследна со другите извори на непристрасни информации;
9.Повторување – повторливо испорачување со цел да се зајакне пораката.

КАТЕГОРИИ НА НЕДОРАЗБИРАЊЕ ПОМЕЃУ ЛЕКАРИТЕ И ПАЦИЕНТОТ

Причини за недоразбирање помеѓу докторот и пациентот се:
-податоци за пациентот кои лекарот не ги знае;
-податоци за лекарот кои пациентот не ги знае;
-давање противречни информации (вербално или невербално несовпаѓање, варијации од доктор до доктор);
-несогласување околу припишување на причинителот или за природата на болеста;
-неуспех на комуникацијата во врска со одлуката на докторот;
-фактори на врската (дисфункционална двојка)[3].

ДОБРА ВРСКА ПОМЕЃУ ЛЕКАР И ПАЦИЕНТ

Односот лекар-пациент е една од најсложените општествени врски бидејќи е многустран и многудимензионален.Многу е тешко да се дефинира оваа сложена врска[2]. Според многу студии потребните состојќи за добра врска се:
-взаемна доверба;
-искреност и посветеност на грижата на пациентот;
-социјална ориентација;
-неосудувачки став;
-пријателски настроен однос и емпатија;
-искажување на заинтересираност и желба да се помогне;
-делење комплименти на пациентите;
-давање ненавредливи лични забелешки, смеење или шегување.
Моделот на Карл Роџерс, каде во центарот на вниманието е клиентот, посочува дека компонентите на добрата врска помеѓу лекарот и пациентот се емпатија, почитување, топлина, искреност и безусловно прифаќање.

ЕМПАТИЈА ВО ОДНОСОТ ЛЕКАР-ПАЦИЕНТ

Емпатија е сочувствување со пациентот додека симпатија е чувствување за пациентот. Емпатија претставува церебрален одговор, наспроти симпатија која е висцерален одговор[2].
Емпатиската врска се состои од:
-извлекување чувства од пациентот;
-парафразирање и гласно размислување за она што пациентот ќе го каже;
-користење на паузи со молчење кога е потребно за размислување и интроспекција;
-слушање што пациентот зборува и што се обидува или не може да каже (читање меѓу редови);
-охрабрување;
-невербално однесување кое го надополнува горенаведеното.

Карактеристики на личноста и димензите на личноста кои влијаат на комуникацијата се: способност, конституција, ставови, знаења, искуства, емоции, општествена улога, пол, возраст, потреби, мотиваци и цели.[6]

За да се воспостави успешна комуникација потребно е да се познаваме самите себе - нашите цели, потреби, вредности, верувања, предрасуди.

Musek ги дефинира личните карактеристики како трајна и единствена целина на душевни, внатрешни и телесни карактеристики по кои индивидуата се разликува од останатите.[179] Комуникациските вештини се квалитет на личноста, кои го дефинираат успехот при решавање на разни задачи, проблеми и достигнувања. Нивното познавање дават информации за тоа кој што може да стори. И се од особена важност при воведевуњето на терпевските постапки и предвидување на однесувањето на пациентот кој не е под 24 часовен лекарски мониторинг, како и крајното решение за протоколот на терапија.Во секојдневната лекарска пракса комуникацијата со пациентите од различни возрасни групи се специјализира во зависност од сферата на делување на специфична комуникација со одредени возрасни интересни групи. Така што постојат специфики и разлики во комуникацијата со пациентите кои се со тешки хронични болести, геријатриски пациенти, педијатриски, адолесцени, хоспитализирани пациенти, пациенти од примарно,секундарно и терцијарно ниво на здравствена нега, како и пациентите во стоматолошката здравствена заштита, општа и во пооделни специјалности. Изучувањето на комуникацијата и нејзиното усовршување во лекарската пракса треба да го следи протоколот на општите генерални правила на комуникација лекар-пациент, како и усовршување и стремеж на подобрување на здравствената едукација и култура преку специфичната комуникација во специфичната сфера на делување[8].

ЗАКЛУЧОК

Изучувањето на комуникациските вештини како дел од образованието на идните лекари и примена во здравствената пракса бара мотивација и истрајност. Многу пати во секојдневната лекарска пракса се соочуваме со несакани конфликтни ситуации и под притисок на секојдневните потешкотии во работењето се демотивираме. Но, сепак како претпоставени во хиерархиското скалило лекар-пациент треба да научат да се справуваме со секакви ситуации и да бидеме тие кои ќе ја испраќаат пораката и ќе раководат со конверзацијата која ќе ја вроди ефективната комуникација. Само така во денешното време на информатичка револуција нивната информација пратена кон пациентите ќе биде правилно разбрана и ќе може пациентот да остане доследен на изречениот терапевски протокол, а не да скршне и прибегне кон алтернативни методи на лекување, кои понекогаш може да бидат и живото загрозувачки. Само со секојдневно усовршување и следење на надворешните трендови, може да се задржи приматот во лекарската фела, како и да се изграде и да се сочува авторитетот кон пациентите. Знаењето и умеењето е авторитетот, а не дистанцираноста и непристапноста. Со помош на развојот на добрите комуникациски вештини може да се воспостави врската мој пациент – мој лекар, и да се доближат до пациентите без губење на хиерахиска поставеност. Развојот на емпатиската врска помеѓу лекарот и пациентот не значи и губење на професионалноста. Во очите на пациенти треба да бидат и да останат професионалци кои се грижат и делуваат во една многу вулнерабилна зона на делување „туѓото здравје“. Пружањето на здравствената услуга бара соработка и кооперативност од двете страни, и од страна на здравствените работници и од страна на пациентите. Само соработката може да вроди со плод, а тоа е добар лекарски третман и оздравување, доведување до состојба на целосно здравје. Во коренот на секоја добра соработка лежи добрата комуникација, испратена, примена и разбрана порака воочена преку комуникацискиот фидбек. Воедно, за ниту еден лекар и терапевт нема поголем успех и задоволство од здрави и среќни пациенти.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1.Trenholm S.,Jensen A, Interpersonal Communication, Belmont, 2000
2.Lešič, Vid, Nova paradigma – Prilozi za teoriju komunikacije, Zagreb, 2005
3.Sethuraman K.R., Communication skills in clinical practis (Doctor-Patient communication), GIPMOI, Pondisheri, 2001, str.10
4.Hargie O., Dikson D., Skilled interpersonal communication: research, theory and practice, London, 2004
5.Musek J., Znanstvena podoba osebnosti, Ljubljana, 1993
6.Avsec A., Psihodiagnostika osebnosti, Ljubljana, 2007

[5] Musek J., Znanstvena podoba osebnosti, Ljubljana, 1993

7.APA (American Psychiatric Association) DSM IV Diagnostic and Statistical – Manual, Washington D.C., 1994
8.Гафи Мери Елен, Основи на деловно комуницирање, САД
9.Iris Fink, Anita Goltnik Urnaut, Darko Števačec, Poslovno komuniciranja, Ljubljana 2009
10.Hargie O., Dikson D., Skilled interpersonal communication: research, theory and practice, London, 2004
11.Maslow A. H., Motivacija I ličnost, Beograd, 1982
12.Trenholm S.,Jensen A, Interpersonal Communication, Belmont, 2000
13.Lešič, Vid, Nova paradigma – Prilozi za teoriju komunikacije, Zagreb, 2005
14.Weihrich Heinz, Koontz Harold, Menagement, Ninth edition, 1988